

apella

RAPORT

**„TOWARZYSTWA UBEZPIECZEŃ WZAJEMNYCH NA
RYNKU FINANSOWYM”**

Gdynia, 1 września 2017 r.

I WSTĘP	3
II UBEZPIECZENIA – OGÓLNY ZARYS.....	4
1. Ubezpieczenia wzajemne.....	5
2. Małe T UW	5
3. Wady i zalety T UW	7
III UBEZPIECZENIA WZAJEMNE W POLSKIM SYSTEMIE PRAWNYM	8
IV INSTYTUCJE ZWIĄZANE Z T UW	10
1. Związki Wzajemności Członkowskiej.....	10
2. AMICE.....	10
3. Insurance Europe.....	11
4. Fundacja Wspierania Ubezpieczeń Wzajemnych.....	12
V KRÓTKI RYS HISTORYCZNY T UW-ÓW W POLSCE	14
VI Ubezpieczenia wzajemne współcześnie.....	16
VII Znaczenie sektora ubezpieczeń wzajemnych w systemie finansowym w Polsce	18
VIII Wyniki finansowe zakładów ubezpieczeń w okresie 2014-2017	19
IX Światowy rynek ubezpieczeniowy	22
1. Wysokość składek	26
2. Europejski rynek ubezpieczeniowy.....	27
X Wnioski podsumowujące.....	31

I WSTĘP

Niniejszy raport przedstawia sytuację towarzystw ubezpieczeń wzajemnych (TUW) na rynku finansowym i ubezpieczeniowym. W dokonanej analizie pod uwagę wzięty został rynek polski, europejski oraz światowy. W raporcie uwzględnione są dane od 2012 roku do 31 sierpnia 2017 r. Na potrzeby raportu dokonano charakterystyki instytucji towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych oraz jej rodzajów, a także związanych z nimi stowarzyszeń i fundacji. Omówiono przepisy prawa polskiego, które umieszczone zostały w szerszym kontekście prawa europejskiego.

Celem raportu jest ocena funkcjonowania towarzystw ubezpieczeń wzajemnych na rynku finansowym. Ma on charakter opisowy z wykorzystaniem zależności przyczynowo-skutkowych.

Na potrzeby raportu dokonano zwięzłej charakterystyki rynku finansowego i ubezpieczeniowego w Europie w porównaniu do koniunktury w Ameryce oraz Azji. Głębsza analiza dotyczy rynku polskiego i przeprowadzona została zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym.

II UBEZPIECZENIA – OGÓLNY ZARYS

Charakterystykę towarzystw ubezpieczeń wzajemnych należy zacząć od wyjaśnienia pojęcia ubezpieczenia i terminów z nim związanych.

Ubezpieczenie jest to instytucja gospodarcza zapewniająca pokrycie potrzeb majątkowych, które mogą powstać w przyszłości wskutek występujących z określoną statystyczną prawidłowością zdarzeń losowych. Ciężar tego pokrycia jest rozkładany za pomocą składek na wiele osób, którym zagrażają takie same zdarzenia losowe.

Wypadek ubezpieczeniowy - przewidziane w umowie ubezpieczenia zdarzenie losowe, z którego wystąpieniem powstaje obowiązek wypłaty odszkodowania lub innego świadczenia przez ubezpieczyciela (zakład ubezpieczeń/towarzystwo ubezpieczeniowe). Z wystąpieniem wypadku ubezpieczeniowego związana jest ekspektatywa, czyli tzw. "oczekiwanie prawne", związane ze spełnieniem wymogu zajścia zdarzenia ubezpieczeniowego. Przeradza się ona następnie w wierzytelność.

Wypadkiem ubezpieczeniowym jest według umowy ubezpieczeniowej:

- zdarzenie przyszłe,
- zdarzenie niepewne,
- zdarzenie prawne.

Poprzez objęcie ubezpieczeniem, **ubezpieczony** (osoba zawierająca z ubezpieczycielem umowę ubezpieczenia, na podstawie której objęta zostaje ochroną na wypadek zajścia zdarzenia ubezpieczeniowego) przerzuca na **ubezpieczyciela**, którym jest towarzystwo ubezpieczeniowe, ryzyko związane z wypadkiem ubezpieczeniowym, i tym samym zobowiązuje zakład do wypłaty należnego odszkodowania wraz z zajściem zdarzenia przewidzianego w umowie.

1. Ubezpieczenia wzajemne

Istotą zasady wzajemności są: brak nastawienia na zysk oraz nadrzędna rola członków, jako finansujących działalność i współdecydujących o towarzystwie. Szczególnie podkreślić należy cel niezwiązany z zyskiem. Na kanwie idei wzajemności powstały ubezpieczenia wzajemne. Podobnie jak w przypadku ubezpieczonych w towarzystwach akcyjnych (w przeciwieństwie do akcjonariuszy), celem członków towarzystw ubezpieczeń wzajemnych jest przede wszystkim objęcie ochroną ubezpieczeniową przez wspólnotę. Z drugiej strony, od członków wymaga się aktywniejszej postawy, w związku ze współodpowiedzialnością za losy towarzystwa.

Ubezpieczenie wzajemne jest wyjątkowym rodzajem ubezpieczenia, gdyż łączy w sobie elementy charakterystyczne dla ubezpieczenia standardowego oraz cechy związane z samo-ubezpieczeniem. Z jednej strony przerzuca odpowiedzialność na ubezpieczyciela, z drugiej zatrzymuje część ryzyka po stronie ubezpieczonego. Charakteryzuje się systemem składki niestałej, któremu towarzyszą zwroty i dopłaty składki. Stanowią one przejaw premii za ryzyko i jego koszt oraz realizacji zasady wzajemności w praktyce.

Istotnym jest, że ubezpieczeni stają się członkami towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych. Tym samym wstępują w dwa rodzaje stosunków: prawny **stosunek członkostwa** w towarzystwie oraz **stosunek ubezpieczenia**. Poprzez wejście do wspólnoty ubezpieczonych, członkowie stają się współodpowiedzialni za nią, mając realny wpływ na jej kształtowanie, jednocześnie zatrzymując po swojej stronie część ryzyka związanego z prosperowaniem towarzystwa. Zaznaczyć należy, że nadwyżki powstające z operacji ubezpieczeniowych wracają do członków w postaci zwrotów. Mogą też wpływać na obniżenie kosztów ubezpieczenia.

2. Małe TUW

Małe towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych nie mają ustawowej definicji, ale

ustawa z dnia 11 września 2015 roku o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej wymienia cechy, które decydują o zakwalifikowaniu towarzystwa jako “małe”.

Zgodnie z art. 109. 1. ustawy, organ nadzoru może, w drodze decyzji, uznać towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych za małe towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych, jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki: 1) towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych posiada ograniczony zakres działalności ze względu na małą liczbę członków lub niskie sumy zawieranych umów ubezpieczenia lub niewielki terytorialny zasięg działalności; 2) towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych ubezpiecza jedynie swoich członków; 3) członkami towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych jest zdefiniowany w statucie krąg: a) osób fizycznych wykonujących określony zawód lub działalność, a także członkowie ich rodzin, b) osób prawnych, których cel działalności odnosi się do zawodu lub działalności, o których mowa w lit. a, z wyłączeniem spółek prawa handlowego; 4) roczna składka przypisana brutto w 3 ostatnich latach obrotowych, a w przypadku towarzystwa wykonującego działalność w krótszym okresie – od początku wykonywania działalności, nie przekracza równowartości w złotych **5 mln euro**, ustalonej zgodnie z art. 272 ust. 6, oraz towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych przedstawi wiarygodną prognozę, że powyższa wartość nie zostanie przekroczona w ciągu kolejnych **5 lat obrotowych**; 5) towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych nie wykonuje działalności w zakresie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, ubezpieczenia kredytu ani gwarancji ubezpieczeniowej, chyba że stanowią one ryzyka dodatkowe. Decyzja o uznaniu towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych za małe towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych podlega wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego.

Jeżeli kwota, o której mowa w ust. 1 pkt 4, zostanie przekroczona w 3 kolejnych latach obrotowych, towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych traci status małego towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych. Towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych dostosowuje swoją działalność do wymogów określonych w ustawie począwszy od 4. kolejnego roku obrotowego. Towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych informuje o tym organ nadzoru.

Małe towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych nie może wykonywać działalności w zakresie reasekuracji czynnej. Do towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych uznanego za małe towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych nie stosuje się przepisów ustawy dotyczących kapitałowego wymogu wypłacalności i minimalnego wymogu kapitałowego oraz innych przepisów wskazanych w ustawie.

3. Wady i zalety T UW

Jak każda instytucja, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych oprócz szeregu zalet mają także kilka wad. Z jednej strony, składki członkowskie przeznaczone na likwidację szkód w przypadku niecałkowitego ich wykorzystania mogą zostać spożytkowane wedle uznania członków. Z drugiej jednak, w przypadku gdy składki są niewystarczające na pokrycie strat, członkowie proszeni są o dopłacenie do wypłacanych odszkodowań albo wypłacane świadczenia są stosunkowo niższe. Towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych charakteryzują się większymi więziami między członkami, z tego powodu trudniej o nadużycia. Firmy ubezpieczeniowe natomiast dysponują większym kapitałem, co wpływać powinno na większą stabilność finansową. Duże towarzystwa ubezpieczeniowe ponadto, charakteryzują się częściej większym wyspecjalizowaniem przy ocenie ryzyka ubezpieczeniowego niż T UW, których członkowie nierzadko sami podejmują się szacowania ryzyka. Obecnie zaleca się towarzystwom ubezpieczeń wzajemnych korzystanie z usług profesjonalistów pod tym względem.

III UBEZPIECZENIA WZAJEMNE W POLSKIM SYSTEMIE PRAWNYM

Tworzenie i działalność ubezpieczeń wzajemnych, podobnie jak ubezpieczeń standardowych, reguluje ustawa z dnia 11 września 2015 roku o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej. Przewiduje ona, że towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych są – obok spółek akcyjnych - jedną z dwóch dopuszczalnych form działalności ubezpieczeniowej w Polsce.

Przepisy niniejszej ustawy nie zawierają ograniczeń podmiotowych w zakresie tworzenia towarzystw, co umożliwia ich tworzenie również **jednostkom samorządu terytorialnego (JST)**. Istotnym jest, że członkowie towarzystw zwolnieni są ze stosowania przepisów o zamówieniach publicznych, co czyni je wyjątkowo atrakcyjnymi dla JST. Zainteresowanie samorządów towarzystwami ubezpieczeń wzajemnych istotnie zwiększyło się w 2012 r., kiedy to weszły w życie przepisy wprowadzające uproszczony, pozasądowy tryb dochodzenia odszkodowania przez pacjentów szpitali. Nowelizacja ustawy z dnia 6 listopada 2008 roku o prawach pacjenta i rzeczniku praw pacjenta pociągnęła za sobą konieczność ubezpieczenia szpitali na wypadek zdarzeń medycznych. Ubogość rynku ubezpieczeniowego w zakresie szkód medycznych i związane z tym wysokie ceny oferowanej ochrony ubezpieczeniowej spowodowały zainteresowanie samorządowców charakteryzującymi się niskimi składkami T UW-ami.

T UW opierają się na kapitale gwarancyjnym pochodzącym od członków. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 2015 r. w sprawie szczegółowego sposobu wyliczenia wysokości marginesu wypłacalności oraz minimalnej wysokości kapitału gwarancyjnego (Dz. U. z 2015 r., poz. 2338) zawiera ustalenia co do wysokości minimalnej tego kapitału. Zgodnie z §9 rozporządzenia, minimalna wysokość kapitału gwarancyjnego dla zakładu ubezpieczeń na życie wykonującego działalność w formie towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych jest równa równowartości w złotych 75% obowiązującej wartości kwoty kapitału gwarancyjnego (KG). Taką kwotę muszą zgromadzić podmioty chcące utworzyć towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych. Wymagany kapitał

może wynieść więcej w zależności od konstrukcji towarzystwa, np. zaistnieje konieczność utworzenia kapitału zapasowego. Kapitał zakładowy natomiast, nie może być niższy niż najwyższa minimalna wysokość kapitału gwarancyjnego wymaganego dla grup ubezpieczeń, w których towarzystwo prowadzi działalność.

Jest to jedynie kropla w morzu potrzebnych zmian legislacyjnych, nie tylko na terenie kraju, ale również regulacji unijnych. Jak podkreśla Grzegorz Buczkowski², przewodniczący Rady Dyrektorów AMICE i członek zarządu T UW SKOK, należy doprowadzić do stworzenia jednolitych podstaw prawnych działania T UW-ów w Europie. Pozwoliłoby to nam nadgonić wyprzedzające nas pod względem udziału T UW-ów w rynku Stany Zjednoczone i Azję. Prezes Buczkowski podkreśla rolę dyrektywy Solvency II, wprowadzającej **zasadę proporcjonalności** w odniesieniu do zobowiązań towarzystw ubezpieczeniowych, m.in. w zależności od wielkości i możliwości towarzystwa. Na tym polu jest jeszcze dużo zmian do wprowadzenia, w szczególności w zakresie implementacji w naszym kraju. Niestety, do tej pory wspomniana zasada stosowana była jako zasada miękka, co należałoby zmienić, biorąc pod uwagę tzw. małe towarzystwa ubezpieczeniowe i ich trudności na rynku ubezpieczeń wzajemnych.

- Jesteśmy na etapie, w którym zachodzi wielka zmiana na rynku ubezpieczeniowym. Solvency II zmieniła rynek ubezpieczeń, narzucając towarzystwom – nie tylko T UW-om – nowe obowiązki. Z jednej strony wymuszono na ubezpieczycielach przegląd aktywów i ich bardzo konserwatywną wycenę, z drugiej zaś – ogromną zmianę zarządczą, która prowadzi do znacznego zwiększenia biurokracji i liczby raportów, procedur, procesów, regulacji... I tak już – w myśl tych przepisów – zostanie. Być może dokładniejsze wsłuchanie się w głos małych ubezpieczycieli przy tworzeniu przepisów przyniosłoby korzyści. Ale każdy przepis jest żywą strukturą i będzie podlegał weryfikacji, przeglądom. Zobaczymy, czy w trakcie tych weryfikacji uda się doprowadzić do sytuacji, w której zasada proporcjonalności będzie dla T UW-ów skutecznie stosowana – mówił prezes w wywiadzie dla wGospodarce.pl.

² Więcej na temat prezesa Grzegorza Buczkowskiego na str. 9.

IV INSTYTUCJE ZWIĄZANE Z T UW

W związku z mnogością T UW-ów na rynku światowym, poszczególne rodzaje towarzystw i ich członkowie zaczęli się zrzeszać w drębne wspólnoty, łączące określony typ ubezpieczonych bądź ubezpieczycieli. Z T UW-ami związane są przede wszystkim Związki Wzajemności Członkowskiej oraz stowarzyszenie AMICE, które je zrzesza.

1. Związki Wzajemności Członkowskiej

Jedną z charakterystycznych dla T UW form organizacji, o której mowa w art. 108 ustawy o działalności ubezpieczeniowej, są związki wzajemności członkowskiej. Jest to związanie grupy ubezpieczających wspólnotą interesów jej członków. Zasady tworzenia, działania i rozliczania związków określać powinien statut towarzystwa.

Celem związków jest optymalne pokrycie specyficznego rodzaju ryzyka i uzyskanie niższych kosztów jego finansowania. W związkach wzajemności członkowskiej istnieje system zwrotów i dopłat, które uzależnione są od uzyskanego wyniku finansowego. Niewątpliwą zaletą związków wzajemności członkowskiej jest uwzględnienie specyfiki branży członków nimi zrzeszonych.

2. AMICE

Ubezpieczyciele wzajemni i spółdzielczy mają znaczący udział w europejskim rynku ubezpieczeniowym. Sięga on 30% ogółu ubezpieczycieli działających na starym kontynencie. Tak istotna część rynku wymaga odpowiedniego przedstawicielstwa. Funkcję tę pełni stowarzyszenie AMICE, które zrzesza ubezpieczycieli wzajemnych i spółdzielczych w Europie. Jego celem jest zapewnienie równych warunków działania i rozwoju działalności ubezpieczeniowej. Zrzesza ponad 200 podmiotów ubezpieczeniowych na całym świecie. Powstało z połączenia wcześniejszych AISAM (International Association of Mutual Insurance Companies) i ACME (Association of

European Cooperative and Mutual Insurers). AMICE jest organizacją, która reprezentuje towarzystwa przed Komisją Europejską, instytucjami nadzorczymi i innymi uczestnikami ruchu ubezpieczeniowego.

Od 2016 r. przewodniczącym Rady Dyrektorów AMICE jest Grzegorz Buczkowski, członek zarządu TUV SKOK oraz TU SKOK Życie SA. Z rynkiem ubezpieczeniowym jest związany od 1992 roku. Jest jednym z liderów budowy i rozwoju spółdzielczości ubezpieczeniowej w Polsce. Jest również laureatem nagrody Światowej Rady Związków Kredytowych. Odznaczony został także Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi RP, przyznanych przez Prezydenta RP za wybitne zasługi na rzecz rozwoju SKOK-ów.

– To wielki zaszczyt przewodniczyć AMICE w czasie, kiedy ubezpieczenia wzajemne dążą do odzyskania należnego im miejsca w sercu sektora ubezpieczeniowego – powiedział po otrzymaniu nominacji Grzegorz Buczkowski. – Liczę na doskonałą współpracę ze wszystkimi członkami organizacji i jej partnerami zewnętrznymi, a tym samym na zapewnienie, że wkład, jaki wnoszą ubezpieczenia wzajemne do globalnej ekonomii, ale przede wszystkim do życia członków TUV-ów, zostanie doceniony – podkreślał jako nowy przewodniczący AMICE.

Obok Grzegorza Buczkowskiego w Radzie Dyrektorów AMICE zasiadają przedstawiciele z kilkunastu krajów.

3. Insurance Europe

Insurance Europe jest federacją zrzeszającą europejskie związki ubezpieczeniowe. Obecnie ma 34 członków, część z nich związana jest z towarzystwami funkcjonującymi na terenie konkretnego państwa, np. Czech, Francji, Hiszpanii, Bułgarii. Jednym z nich jest Polska Izba Ubezpieczeń (od 1998 roku).

Podstawowym wyzwaniem, jakie stawia sobie organizacja jest rozwiązywanie problemów związanych ze strategicznymi interesami europejskich firm ubezpieczeniowych. W szczególności dotyczy to ich otoczenia prawnego. Do

podstawowych zadań Insurance Europe należy reprezentowanie europejskich podmiotów ubezpieczeniowych przed takimi organizacjami, jak OECD, WTO czy IAIS.

Federacja zajmuje się również promocją rozwiązań ubezpieczeniowych we wszystkich obszarach występowania ryzyka, współpracą z instytucjami akademickimi oraz naukowymi a także stowarzyszeniami handlowymi, promocją wartości podstawowych oraz etyki ubezpieczeń. Do jej zadań należy również liberalizacja rynku ubezpieczeniowego w Europie, podwyższenie panujących standardów działania rynku finansowego i in.

4. Fundacja Wspierania Ubezpieczeń Wzajemnych

Fundacja Wspierania Ubezpieczeń Wzajemnych (FWUW) powstała w 2011 roku. Jej podstawowym zadaniem jest promowanie w Polsce i za granicą instytucji towarzystw ubezpieczeń wzajemnych oraz wspieranie rozwoju rynku T UW-ów. Fundacja zaangażowana jest w działalność naukową i edukacyjną, wspomaga rozwój społeczności lokalnych, w szczególności w obszarze tworzenia związków wzajemności członkowskiej, w tym na terenach wiejski i w sektorze rolnym – udziela w tym zakresie wsparcia technicznego, organizacyjnego i finansowego.

FWUW działa jako „think tank”, zajmujący się wypracowywaniem idei, rozwiązań i opinii do zgłaszanych problemów. Fundacja udostępnia efekty swoich prac zainteresowanym stronom, pomaga też w opiniowaniu aktów prawnych oraz przygotowuje rozwiązania dla „Solidarności” Rolniczej czy innych podmiotów zainteresowanych ideą wzajemności w ubezpieczeniach. Zajmuje się również organizowaniem i prowadzeniem działalności informacyjnej, edukacyjnej i doradczej; finansuje badania naukowe w dziedzinie T UW. Organizuje oraz finansuje wykłady, seminaria, konferencje naukowe oraz spotkania edukacyjne i naukowe. Fundacja zajmuje się też organizowaniem oraz finansowaniem pobytu w Polsce ekspertów w dziedzinie T UW. Finansuje także stypendia naukowe dla osób prowadzących prace badawczo-

apella

naukowe w kraju i za granicą, wspomaga lokalne inicjatywy, zajmuje się współpracą z międzynarodowymi i zagranicznymi organizacjami i fundacjami działającymi w dziedzinie TUW.

V KRÓTKI RYS HISTORYCZNY T UW-ÓW W POLSCE

W Polsce ubezpieczenia wzajemne mają wielowiekową tradycję. Już w późnym średniowieczu zakładane były kasy czeladnicze i bractwa kupieckie. Ich powstanie było pierwszym krokiem do utworzenia TUW-ów. Prawdziwy rozwój datuje się na wiek XIX. Miał wówczas miejsce rozwój różnego rodzaju kas, np. kas udzielających zapomóg na koszty pogrzebu. W roku 1803, na podstawie edyktu królewskiego powstało Towarzystwo Ogniove Miast, a rok później Towarzystwo Ogniove Wsi.

Po pierwszej wojnie światowej zakłady ubezpieczeń należące do zaborców przestały funkcjonować w dotychczasowym kształcie. Nastąpiło ich przejęcie przez władze polskie. W 1921 roku ich sytuację prawną uregulowano w ustawie o przymusie ubezpieczenia budowli od ognia i o Polskiej Dyrekcji Ubezpieczeń Wzajemnych (PDUW). W nowych przepisach określono zasady funkcjonowania zakładów.

PDUW była instytucją o charakterze samorządowym. Celem nie było osiągnięcie zysków. Cechowała ją duża samodzielność. Nadzór Ministra Skarbu dotyczył jedynie formalnej strony działalności PDUW. Kontrola była wykonywana przez Państwowy Urząd Kontroli Ubezpieczeń (PUKU). Jednakże w przypadku uznania działalności Rady Nadzorczej za sprzeczną z ustawą lub dobrem instytucji Rada Ministrów mogła na wniosek Ministra Skarbu postanowić o jej rozwiązaniu.

Zasada wzajemności była oparta na kryterium samodzielności finansowej poszczególnych działów ubezpieczeń. Ustawa z 1921 roku z założenia nie przewidywała osiągania zysków z ubezpieczeń – jako cel stawiała dobro publiczne.

Na terenie byłego zaboru pruskiego zmiany w zakresie działania zakładów miały mniejszy wymiar. Działały tam między innymi Krajowe Ubezpieczenia Ogniove w Poznaniu (pierwszy powstał w 1784 roku), Pomorskie Stowarzyszenie Ubezpieczeń od Ognia w Toruniu czy Krajowe Ubezpieczenie na Życie w Poznaniu. W roku 1932 doszło do połączenia Krajowego Ubezpieczenia od Ognia w Poznaniu ze Stowarzyszeniem Ubezpieczeń od Ognia w Toruniu. W ten sposób doszło do powstania Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych w Poznaniu, opartego na zasadach wzajemności. Po II wojnie

apella

światowej, na podstawie ustawy z dnia 28 marca 1952 roku o ubezpieczeniach państwowych, PZUW będący instytucją publiczno-prawną został przekształcony w Państwowy Zakład Ubezpieczeń (PZU) stanowiący instytucję państwową posiadającą osobowość prawną i działającą według rozrachunku gospodarczego. W ten sposób ubezpieczenia wzajemne na wiele lat znikły z polskiego rynku.

VI Ubezpieczenia wzajemne wspólnie

Mimo że powstanie ubezpieczeń wzajemnych w Polsce datuje się na wiek XIX, kiedy to Franciszek Stefczyk zakładał spółdzielcze kasy pożyczkowe, nazwane potem od jego nazwiska Kasami Stefczyka, to reaktywowane do obrotu gospodarczego zostały dopiero w okresie transformacji gospodarczej, pod rządami ustawy o działalności ubezpieczeniowej z dnia 28 lipca 1990 roku. Ustawa wprowadziła możliwość działania firmy ubezpieczeniowej w formie spółki akcyjnej lub towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych. Cechą charakterystyczną tych drugich jest względna tania ochrona w porównaniu do oferowanej przez komercyjne zakłady ubezpieczeń – z założenia składki pokrywać miały jedynie wypłacone świadczenia oraz koszty działalności.

Na rozwój współczesnej spółdzielczości ubezpieczeniowej w Polsce miał niebagatelny wpływ sektor spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, które są przedłużeniem dziedzictwa Franciszka Stefczyka. Stanowią one istotny element polskiej gospodarki, który zrzesza niemal 2 miliony członków. Jednym z celów, który przyświeca kasom, jest udzielanie pomocy osobom narażonym na wykluczenie finansowe poprzez zapewnienie wszystkim Polakom dostępu do produktów finansowych. Organem nadzorczym sektora jest Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa, którą zrzesza wszystkie spółdzielcze kasy działające w Polsce. Prezesem Kasy Krajowej jest Rafał Matusiak.

W ramach sektora SKOK funkcjonuje SKOK Ubezpieczenia, która prężnie działa zarówno na rynku ubezpieczeń wzajemnych, jak i na całym rynku finansowym. Ma to swoje odzwierciedlenie w rankingu „Złotej setki”, tworzonym przez „Gazetę Bankową”, w którym TUW SKOK, działające wraz z TU SKOK Życie pod wspólną marką SKOK Ubezpieczenia, zajęło 75. miejsce wśród innych instytucji finansowych:

– Obecność SKOK Ubezpieczenia w zestawieniu „Złota Setka” to wskazówka, że nasze towarzystwa ubezpieczeniowe znajdują się w dobrej kondycji i są liczącymi się konkurentami rynku finansowego. Wyniki tych firm są po prostu przykładem dla innych – zauważa Aleksandra Juszcak, Manager ds. PR w SKOK Ubezpieczenia. – Dlatego

obecność w tym rankingu zarówno TUW SKOK, jaki i TU SKOK Życie bez wątpienia należy odczytać jako potwierdzenie słusznie obranej strategii rozwoju tych towarzystw. To także efekt naszej wytężonej pracy i dynamicznego działania – mówi Aleksandra Juszcak, manager SKOK Ubezpieczenia.

Nie jest to jedyne wyróżnienie towarzystwa. Już w 2012 r. TU Życie SA zostało laureatem tytułu „Jakość Roku Srebro”, otrzymując nagrodę w kategorii produkt:

– Otrzymanie nagrody specjalnej w największym konkursie promującym jakość w Polsce jest dla nas szczególnym wyróżnieniem i jednocześnie dowodem na to, że obraliśmy właściwy kierunek działania – mówi PR Manager SKOK Ubezpieczenia. – Na jakość obsługi oferowanej przez SKOK Ubezpieczenia wpływa między innymi wdrażanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych umożliwiających jeszcze bardziej profesjonalny i przyjazny kontakt z klientem. Podążając za najnowszymi wskaźnikami i wychodząc naprzeciw oczekiwaniom rynku ubezpieczyciel rozwija mobilny system obsługi klientów – wyliczała manager.

TUW-y z roku na rok zyskują na popularności, m.in. ze względu na niskie składki są bardzo konkurencyjne i mogą zagrozić tradycyjnym ubezpieczycielom. W roku 2016 samo TUW PZUW uzyskało 137 mln zł ze składek, przy sumie składek w całym sektorze ubezpieczeniowym wynoszącej w 2016 r. 56039,2 mln zł³.

Tworzenie TUW przez jednostki z udziałem Skarbu Państwa, ubezpieczających spółki Skarbu Państwa, jak np. Polska Grupa Energetyczna, czy Enea, z pominięciem procedury przetargowej postawiło pod znakiem zapytania funkcjonowanie brokerów ubezpieczeniowych na rynku ubezpieczeń wzajemnych, którzy do tej pory obsługiwali większość TUW-ów.

³ Główny Urząd Statystyczny, Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju w lutym 2017 r., Warszawa 22.03.2017 r.

VII Znaczenie sektora ubezpieczeń wzajemnych w systemie finansowym w Polsce

Zgodnie z raportem podsumowującym Międzynarodowej Federacji Ubezpieczycieli Wzajemnych i Spółdzielczych (ICMIF) z roku 2012, w skali świata między 2007 a 2012 rokiem sektor ubezpieczeń wzajemnych odnotował prawie 27 procentowy wzrost udziału w rynku. W gronie krajów rozwiniętych najszybciej rozwijającym się rynkiem ubezpieczeń wzajemnych okazała się Polska. W 2012 roku osiągnęła prawie 30 procent udziału w rynku ubezpieczeń w kraju. Wynik ten był aż o 65 punktów proc. wyższy od roku poprzedzającego i uplasował nasz kraj na 30. miejscu w skali globalnej. Jak wynika z ekspertyz, zmiany legislacyjne w zakresie ubezpieczeń wzajemnych w polskim systemie prawnym wpłynąć powinny na jeszcze lepsze wyniki. Według ICMIF dwa spośród polskich towarzystw ubezpieczeń wzajemnych znalazły się wśród 500 największych ubezpieczycieli wzajemnych i spółdzielczych na świecie. Jednym z nich jest TUW SKOK.

*- Mamy świadomość tego, że należymy do wspaniale rozwijającej się społeczności ubezpieczycieli wzajemnych. Obserwując polski rynek, na którym **TUW SKOK** jest jedną z wyróżniających się instytucji ubezpieczeniowych, zauważamy wzrost wiedzy o wzajemności i korzyściach płynących z wyboru oferty **TUW**-ów. To niewątpliwie przynosi wymierne korzyści i pozwala na rozszerzanie zakresu działalności. Cieszy nas jednak nie tylko fakt nieustannej poprawy wyników. Cieszy przede wszystkim fakt, iż jako kraj, jako Polska, poniekąd zmierzamy do korzeni, kiedy to dominujące na rynku TUW-y troszczyły się o bezpieczeństwo Polaków – podkreślił Grzegorz Buczkowski szefujący marce SKOK Ubezpieczenia, którą tworzą TUW SKOK oraz TU SKOK Życie SA⁴.*

⁴ <http://wpolityce.pl/gospodarka/195350-polska-liderem-wzrostu-sektora-ubezpieczen-wzajemnych-miedzy-2007-a-2012-rokiem-sektor-ten-zanotowal-niemal-27-proc-wzrost-udzialu-w-ryнку>

VIII Wyniki finansowe zakładów ubezpieczeń w okresie 2014-2017

Zgodnie z danymi z Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego z 10 grudnia 2014 r., w trzecim kwartale 2014 r. większość zakładów ubezpieczeń miało formę organizacyjną spółki akcyjnej (dwadzieścia cztery w dziale I i dwadzieścia pięć w dziale II⁵), spośród ośmiu towarzystw ubezpieczeń wzajemnych (TUV), dwa prowadziły ubezpieczenia na życie, sześć – ubezpieczenia majątkowe. Dziewiętnaście zakładów ubezpieczeń na życie należało do kategorii zakładów z przewagą kapitału zagranicznego, tyle samo co w zakładach ubezpieczeń majątkowych. W towarzystwach zorganizowanych w formie spółek akcyjnych dominował kapitał zagraniczny, TUV-y miały przewagę polskich udziałowców.

Wyniki finansowe zakładów ubezpieczeń ogółem w okresie trzech kwartałów w 2014 r. były mniej korzystne niż przed rokiem, z powodu gorszych wyników uzyskanych przez zakłady ubezpieczeń majątkowych. Wyniki zakładów ubezpieczeń na życie były lepsze, na co wpłynął spadek kwoty świadczeń wypłaconych brutto – głębszy niż składek przypisanych brutto w tym dziale⁶.

W 2015 r. aktywa na krajowym rynku finansowym wzrosły o 5,2 punkta procentowego w odniesieniu do roku poprzedniego i wyniosły 2 217,8 mld zł. Na samym rynku ubezpieczeniowym było to 180,0 mld zł, czyli 8,1% aktywów rynku finansowego. Jest to wynik niewielki, w szczególności w porównaniu z sektorem bankowym i spółdzielczym, którego aktywa wyniosły w tym samym okresie 1 600,1 mld zł, co stanowiło 72,1% aktywów rynku finansowego. Otwarte fundusze emerytalne odnotowały natomiast wartość aktywów równą 140,9 mld zł (6,4% aktywów systemu finansowego), zaś fundusze inwestycyjne 284,4 mld zł (12,8%).

Wartość aktywów sektora ubezpieczeniowego wzrosła o 1 p. proc. w porównaniu z 2014 rokiem, a udział w aktywach rynku finansowego zmniejszył się o 0,4 p. proc. Nieznaczny spadek udziału aktywów podmiotów sektora ubezpieczeniowego wynikał ze

⁵ Dział I – ubezpieczenia na życie, dział II – ubezpieczenia majątkowe.

⁶ Główny Urząd Statystyczny, Departament Studiów Makroekonomicznych i Finansów, Wyniki finansowe zakładów ubezpieczeń społecznych, Warszawa 19.12.2014.

zwiększenia znaczenia na rynku finansowym aktywów Funduszy inwestycyjnych i Towarzystw Funduszy Inwestycyjnych, których wartość w 2015 r. wzrosła o 21,6 p. proc. wobec 2014 r.

Natomiast wartość lokat zakładów ubezpieczeń w 2015 r. zmniejszyła się o 0,5 p. proc. w porównaniu do roku 2014 i wyniosła 103,8 mld zł. W strukturze lokat zakładów ubezpieczeń w 2015 r. najwyższy udział, podobnie jak w poprzednich latach, odnotowano dla dłużnych papierów wartościowych (54,4%). Udział ten w strukturze lokat zwiększył się o 0,9 p. proc.

Wartość lokat w dłużnych papierach wartościowych wyniosła 56,5 mld zł. W strukturze lokat zakładów ubezpieczeń „udziały, akcje oraz inne papiery wartościowe o zmiennej kwocie dochodu oraz jednostki uczestnictwa i certyfikaty inwestycyjne w funduszach inwestycyjnych to 22,9% (wobec 22,1% w roku 2014). Wartość tych aktywów wyniosła 23,8 mld zł, odnotowując wzrost o 3,4 p. proc. wobec roku poprzedniego. Lokaty w jednostkach podporządkowanych stanowiły 11,3% wartości lokat ogółem. Wartość tych lokat w 2015 r. wyniosła 11,7 mld zł, odnotowując wyższy o 10,7% poziom wobec roku poprzedniego. Spadek wartości odnotowano dla „pozostałych lokat finansowych”, których wartość zmniejszyła się o 22,2 p. proc. wobec 2014 r .

Podmioty prowadzące działalność w formie towarzystw ubezpieczeń wzajemnych podlegają trendom obserwowanym w skali całego rynku, który nie jest wolny od przeszkód. Odsetek przedsiębiorców nieodczuwających żadnych barier w prowadzeniu bieżącej działalności kształtuje się na poziomie 8,3% (przed rokiem 7,8%). Największe trudności wskazywane przez firmy zgłaszające bariery związane są z kosztami zatrudnienia (54,5% w sierpniu br., 52,1% przed rokiem) oraz konkurencją firm krajowych (46,8% w sierpniu br., 50,4% przed rokiem). Od 2014 r. rośnie uciążliwość bariery związanej z niedoborem wykwalifikowanych pracowników – jej znaczenie w skali roku wśród wszystkich barier wzrosło w największym stopniu (z 24,2% do 33,9%). Rzadziej niż w sierpniu ub. r. kierujący jednostkami wskazują barierę związaną z niedostatecznym

popytem (z 33,0% do 27,2%) oraz niepewnością ogólnej sytuacji gospodarczej (z 31,3% do 26,8%)⁷.

⁷ Główny Urząd Statystyczny, Polski Rynek Ubezpieczeniowy 2015, Warszawa 2016.

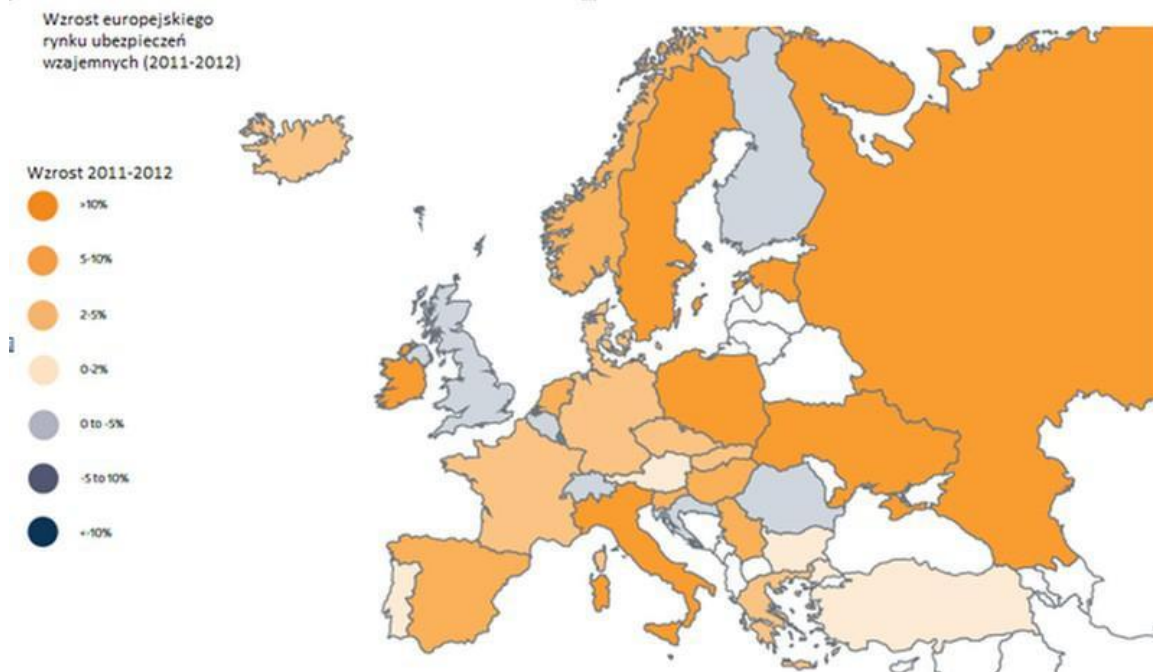
IX Światowy rynek ubezpieczeniowy

Ubezpieczenia wzajemne stanowią istotną część rynku ubezpieczeń w Europie i na świecie. W 2008 roku TUW-y miały w 7 krajach udział w rynku na poziomie 1/3 i wyższym: w Finlandii było to 73 proc., Austrii – 60 proc., Niemczech – 44 proc., Danii – 42 proc., we Francji i na Słowacji – po 39 proc., zaś w Holandii – 33 proc.⁸.

	Rynek ubezpieczeniowy	Udział procentowy		Wzrost
		2012	2011	2011-2012
1.	Polska	29.8%	18.0%	+65.7%
2.	Estonia	6.9%	5.6%	+23.5%
3.	Włochy	20.3%	17.2%	+18.1%
4.	Irlandia	2.6%	2.2%	+16.6%
5.	Korea Płd.	10.4%	8.9%	+16.3%
6.	Hong Kong	3.7%	3.2%	+16.0%
7.	Szwecja	34.1%	30.6%	+11.5%
8.	Słowenia	16.0%	14.8%	+7.7%
9.	Australia	10.3%	9.6%	+6.9%
10.	Hiszpania	33.0%	31.1%	+6.1%

*Źródło: ICMIF

⁸ <http://www.wspolnota.org.pl/aktualnosci/aktualnosc/tuw-szansa-dla-samorzadow/>

<http://www.wspolnota.org.pl/aktualnosci/aktualnosc/tuw-szansa-dla-samorzadow/>

W 2014 i 2015 r. nastąpiło obniżenie zainteresowania korzystaniem z usług towarzystw ubezpieczeniowych. Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury w Unii Europejskiej w działalności finansowej i ubezpieczeniowej w 2015 r. przyjmował średnią wielkość na poziomie 17,5%, to jest o 0,3 p. proc. niższą w porównaniu do roku poprzedniego. W ujęciu miesięcznym w 2015 r. wskaźnik ten cechował się znaczną zmiennością w I półroczu, a w II półroczu nastąpił spadek. Najniższą wielkość w 2015 r. wskaźnik przyjął w październiku (10,9%) i była ona jednocześnie wyższa o 0,3 p. proc. aniżeli najniższa wielkość miesięczna w 2014 r. Z kolei najwyższą wielkość w 2015 r. wskaźnik osiągnął w czerwcu (22,2%), utrzymując zbliżony poziom do wielkości maksymalnej w roku poprzednim. Natomiast wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury w Unii Europejskiej w dziale: ubezpieczenia, reasekuracja oraz fundusze emerytalne, z wyłączeniem obowiązkowego ubezpieczenia społecznego, przyjmował w 2015 r. średnią wielkość 11,4%, a zatem był o 3,0 p. proc. niższy w 2014 r. Założenia zakładów prowadzących działalność finansową i ubezpieczeniową w Polsce w 2015 r. wykazały

trend spadkowy, natomiast cechował się on większym spadkiem niż wskaźnik koniunktury dla całej Unii Europejskiej. Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury w Polsce dla przedsiębiorstw zajmujących się działalnością finansową i ubezpieczeniową przyjmował w 2015 r. średnią wielkość na poziomie 20,2%, czyli niższą o 2,5 p. proc. niż rok wcześniej i najniższą w latach 2011-2015. W ujęciu miesięcznym w 2015 r. wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury najniższą wielkość osiągnął w grudniu (17,3%). Najwyższą wielkość miesięczną w 2015 r. wskaźnik przyjął w listopadzie (23,8%). Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury w Polsce w dziale ubezpieczenia, reasekuracja oraz fundusze emerytalne, z wyłączeniem obowiązkowego ubezpieczenia społecznego, przyjął w 2015 r. wielkość średnią 22,1%, czyli o 1,5 p. proc. niższą niż w 2014 r. W ujęciu miesięcznym najniższą wielkość w 2015 r. wskaźnik ten osiągnął w maju (18,0%), a najwyższą w grudniu (26,8%)⁹.

Jak możemy przeczytać w raporcie podsumowującym 2015 rok, przygotowanym przez ICMIF, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych zrzeszają prawie 400 milionów osób w 290 organizacjach z 74 krajów. Chronią majątek warty 2 biliony dolarów, generując 307 miliardów zysków i dając pracę ponad 300 tys. osobom.

– Jestem dumny, że mogę stać na czele rady dyrektorów towarzystw zrzeszonych w AMICE. Nie kryję satysfakcji z faktu, że ufa nam – TUV-om – coraz więcej osób, które rozumieją, jak ważna i jak korzystna może być wzajemna pomoc. Cieszę się, że ubezpieczenia wzajemne odzyskują należną im pozycję. Przecież cały rynek ubezpieczeniowy zaczął się właśnie od ubezpieczeń wzajemnych! Jestem pewien, że towarzystwa będą rozwijać się jeszcze szybciej, by być jeszcze bardziej skutecznymi – mówił Grzegorz Buczkowski, prezes stowarzyszenia AMICE.

Grzegorz Buczkowski podkreślał, że jednym z filarów sukcesów TUV-ów jest odejście od idei głębokiego liberalizmu: *– Udowadniamy, że można generować zyski i do tego zapewniać pełną i skuteczną ochronę, nie koncentrując się wyłącznie na zarabianiu. Bo taka właśnie jest istota TUV – pieniądze są ważne, owszem, ale one są narzędziem, a nie celem samym w sobie. Nie zależy nam na śrubowaniu kolejnych wskaźników, my mamy*

⁹ <http://www.wspolnota.org.pl/aktualnosci/aktualnosc/tuw-szansa-dla-samorzadow/>

do wykonania misję i tylko to powinno się liczyć – mówi Grzegorz Buczkowski. Jak skuteczne są to metody najlepiej świadczą same... wskaźniki. Z roku na rok rośnie liczba członków TUW, szczególnie tych z sektora średnich przedsiębiorstw – mówił.

Obecnie coraz prężniej rozwija się azjatycki rynek ubezpieczeń wzajemnych, na czele którego stoją Chiny. Państwo Środka korzysta z wzorców wypracowanych przez europejskie TUW. W swoich dążeniach Chińczycy wykazują się niezwykłą efektywnością i skutecznością, stawiając na dużą elastyczność.

Także polskie TUW rozwijają się coraz prężniej. TUW SKOK znalazł się w światowej czołówce najdynamiczniej rozwijających się ubezpieczycieli, zanotowując ponad 34-procentowy wzrost przypisanej składki i tym samym podtrzymał ubiegłoroczną tendencję rozwoju. Polskie TUW-y wkomponowują się w koncepcję, o której na kongresie AMICE mówił wówczas szef Europejskiego Urzędu Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych EIOPA, Gabriel Bernardino. – *Ubezpieczyciele wzajemni są fundamentem sektora ubezpieczeń. Fantastycznie rozumieją potrzeby swoich członków i potrafią już to, czego oczekujemy – potrafią prowadzić biznes spoglądając na niego przez pryzmat klientów – podkreślał.*

Raport ICMIF z 2017 r. prezentuje ostateczną analizę 500 największych ubezpieczycieli na świecie. Ocena przeprowadzona została pod względem rocznych dochodów. Brano pod uwagę rodzaj ubezpieczenia, jak i strukturę organizacyjną. Analizowano również długość prosperowania firm.

W rankingu znalazło się w sumie 108 członków Międzynarodowej Federacji Spółdzielni i Ubezpieczeń Wzajemnych. Razem, 365 z 500 (73%) największych towarzystw ubezpieczeń wzajemnych osiągnęło wzrost w okresach składkowych, a u 70 (14%) premia była podwójna.

Jak przedstawia 9. edycja raportu, największe towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych zadeklarowały razem prawie 1,2 biliona dolarów amerykańskich, co stanowi 95% wszystkich towarzystw wzajemnych. Łączne składki towarzystw wzrosły o 2,6% w porównaniu z rokiem poprzednim. Ponadto, drugi rok z rzędu odnotowano wzrost w

działalności ubezpieczeniowej innej niż ubezpieczenia na życie. W roku 2015 jest to +4,2%, dla porównania, w sektorze ubezpieczeń na życie zanotowano wzrost o 1,0%.

Na pierwszym miejscu uplasował się amerykański ubezpieczyciel zdrowotny działający non-profit – Kaiser Permanente, któremu miejsce ustąpiła również amerykańska firma State Farm. Na podium stanęły też *ex aequo*: japoński ubezpieczyciel spółdzielczy i członek ICMIF - Zenkyoren. Kolejnych czterech członków Międzynarodowej Federacji Spółdzielni i Ubezpieczeń Wzajemnych należy do grona 20 największych ubezpieczycieli spółdzielczych.

Wykazano, że 500 największych ubezpieczycieli wzajemnych istnieje średnio od 94 lat, w tym 217 od 100 wzwyż.

1. Wysokość składek

W 2015 r. nastąpił wzrost składki ubezpieczeniowej brutto o 2,5 p. proc. w porównaniu z rokiem poprzednim, w Ameryce Północnej o 1,8, a w Europie zmniejszyła się o 13,5 punkta. Na pozostałych kontynentach o 14,9. Udział Ameryki Północnej natomiast zwiększył się do 31,4%, udział Azji do 29,7%, a Europy obniżył się do 32,2%. Sprawilo to, że wartości te znacznie zbliżyły się do siebie, zacierając różnice, szczególnie pomiędzy udziałem Europy a Ameryki i Azji. Udział pozostałych kontynentów był niewielki, Afryki i Oceanii stanowił 3,2%, a Ameryki Łacińskiej i Karaibów 3,5% światowej składki brutto i zmniejszył się w stosunku do 2014 r.

W krajach wysoko rozwiniętych składka zmniejszyła się z 3 939 mld USD do 3 704 mld USD z powodu obniżenia składki w ubezpieczeniach na życie. Udział składki krajów rozwiniętych w globalnej składce brutto zmniejszył się z 82,4% w 2014 r. do 81,3% w 2015 r.

W przeciwieństwie do USA, składka w niektórych krajach azjatyckich wzrosła z 839 mld USD do 850 mld USD, co stanowiło wzrost o 1,3 p.proc, głównie za sprawą wzrostu rynku ubezpieczeń w Chinach, gdzie udział wyniósł 45,5% w rynku krajów rozwijających się. Wzrost gospodarczy w Chinach był jednak wolniejszy i wyniósł 6,9% w 2015 r. co

spowodowało, że Indie wysunęły się na czoło najszybszego wzrostu (7,3%) gospodarczego na świecie. Odnotowano wzrost składki ogółem także w Ameryce Południowej, zwłaszcza w Argentynie i Chile, spadek nastąpił w krajach Europy Środkowej i Wschodniej.

Według Swiss Re składka przypisana brutto na rynku ubezpieczeń krajów OECD26 zmniejszyła się z 3 851 mld USD do 3 602 mld USD. Najwyższą składkę w 2015 r. zebrano w Stanach Zjednoczonych, Japonii, Wielkiej Brytanii, Francji i Niemczech. Składka tych pięciu krajów stanowiła 70,2% całej składki przypisanej państw OECD.

Składka przypisana brutto ubezpieczeniom na życie na świecie była wyższa w porównaniu do składki w pozostałych ubezpieczeniach w takich grupach państw jak OECD, G7, kraje strefy euro, kraje Unii Europejskiej. Składka ta w dziale I w 2015 r. wyniosła 2 534 mld USD i nominalnie zmniejszyła się o 4,5 p. proc. w stosunku do 2014 r. Składka zebrana w dziale life zmniejszyła się w porównaniu do roku poprzedniego w krajach OECD, G7, w krajach Unii Europejskiej, w tym w krajach strefy euro. Składka w ubezpieczeniach non-life w 2015 r. wyniosła 2 020 mld USD i zmniejszyła się nominalnie o 3,3 p. proc. w stosunku do 2014 r. Spadek składki wystąpił w obu grupach.

2. Europejski rynek ubezpieczeniowy

Zakłady zrzeszone w organizacjach należących do Insurance Europe stanowią około 95% rynku europejskiego mierzonego składką przypisaną brutto.

W porównaniu z liczbą zakładów ubezpieczeń funkcjonujących na rynku wewnętrznym Unii Europejskiej w 2014 r., liczba tych zakładów w 2015 r. zmniejszyła się o 110 ubezpieczycieli, osiągając liczbę 3 259 zakładów ogółem. W Niemczech, gdzie skoncentrowane było 15% wszystkich zakładów działających na terytorium UE, nastąpił wzrost o jedną jednostkę.

Wzrost o jeden zakład zaobserwowano też w Słowenii i na Łotwie, a w Portugalii ta liczba zwiększyła się o dwa zakłady. W większości krajów nastąpiło zmniejszenie liczby

zakładów: w Wielkiej Brytanii o 30, w Szwecji o 22, we Francji o 16, w Hiszpanii o 15, a w Holandii o 8.

W ślad za zmniejszającą się liczbą zakładów ubezpieczeń, w 2015 r. w krajach Unii Europejskiej nastąpił spadek liczby ich pracowników do 906,9 tys. osób na koniec roku (o 0,3% mniej w stosunku do 31 grudnia 2014 r.). Spadek zaobserwowano w Finlandii, Chorwacji i Holandii, jednakże w takich krajach jak Luksemburg, Niemcy, Francja, Szwecja można było zauważyć wzrost liczby pracowników.

W niektórych krajach europejskich uzyskano w 2015 r. dodatnią dynamikę składki przypisanej brutto w relacji do roku poprzedniego; liderami były kraje osiągające wartość składki poniżej 1 mld EUR, takie jak Malta (wzrost o 22,3%), Łotwa (o 9,3%) i Bułgaria (o 9,2%), jak i kraje osiągające wartość składki powyżej 100 mld EUR, takie jak Francja, Niemcy, Włochy. Ujemna dynamika składki wystąpiła m.in. w takich państwach jak Luksemburg (spadek o 24,0%), Portugalii (o 11,0%), Czechy (o 4,6%).

W strukturze rynku ubezpieczeniowego krajów Unii Europejskiej ubezpieczenia na życie w ciągu ostatnich pięciu lat stanowiły około 60% ubezpieczeń ogółem mierzonych składką przypisaną brutto. Struktura polskiego rynku ubezpieczeniowego według działów ubezpieczeń była zróżnicowana w ciągu ostatnich lat. W 2012 r. była zbliżona do struktury rynku Unii Europejskiej, natomiast w 2015 r. udział ubezpieczeń życiowych w Polsce był o 11,3 p. proc. niższy niż średnio w Unii Europejskiej.

Na rynku ubezpieczeniowym krajów Unii Europejskiej przypis składki z ubezpieczeń na życie w 2015 r. zwiększył się w stosunku do 2014 r. Składka przypisana brutto w tych ubezpieczeniach wyniosła 687 mld EUR wobec 679 mld EUR przed rokiem (wzrost o 8,6 mld EUR).

W krajach UE wyższą dynamikę składki przypisanej brutto w ubezpieczeniach na życie odnotowano między innymi we Francji (5,2%), i Irlandii (17,7%). Znaczący wzrost nastąpił również w krajach skandynawskich: Danii (6,2%), Szwecji (5,0%), i Finlandii (4,4%). Dynamika składki w ubezpieczeniach na życie krajów, które przystąpiły do Unii Europejskiej po 1 stycznia 2004 była zróżnicowana. Liderem wzrostu były niewielkie kraje

pod względem zbioru składki, takie jak Bułgaria (14,7%), Chorwacja (11,2%), Rumunia (9,8%), Słowenia (5,8%). Czechy i Polska odnotowały spadek wartości tej składki.

Składka przypisana brutto w dziale non-life w krajach Unii Europejskiej wzrosła w ciągu roku o 8,6 mld EUR do poziomu 430 mld EUR w 2015 r. Wzrost składki przypisanej w segmencie non-life w stosunku do jej wartości w poprzednim roku w szczególności dotyczył Francji (2,4%), Niemiec (2,2%) i Holandii (2,5%). Równocześnie nastąpił wzrost w mniejszych krajach takich jak Portugalia (7,8%) i Irlandia (4,7%), a także w Bułgarii, Rumunii, Czechach i w Polsce. W niektórych krajach zanotowano zmniejszenie przypisu składki. Najwyższy spadek składki z ubezpieczeń non-life wystąpił w Szwecji (9,9%), we Włoszech (2,4%) i Grecji (7,4%).

W latach 2006-2015 w strukturze zbioru składki zakładów ubezpieczeń reprezentowanych w Unii Europejskiej nastąpiły zmiany spowodowane spadkiem udziału składki z ubezpieczeń komunikacyjnych w dziale non-life z 31,5% do 27,9%. Zwiększył się natomiast udział składki z ubezpieczeń chorobowych z 22,5% do 26,3% co spowodowało, że ubezpieczenia chorobowe stanowią ponad jedną czwartą składki tego działu i są drugą największą grupą ubezpieczeń non-life. Stopa wzrostu ubezpieczeń zdrowotnych w 2015 r. w stosunku do 2006 r. wyniosła w Unii Europejskiej 134,0%, natomiast analogiczny wskaźnik wyniósł dla Polski 369,2%. Największym na rynku ubezpieczeń zdrowotnych krajem Unii Europejskiej po reformie systemu prywatnej opieki zdrowotnej z 2006 r. stała się Holandia, osiągając wartość składki przypisanej czterokrotnie większą od wartości tej składki w 2005 r. Udział Holandii w składce przypisanej brutto ubezpieczeń chorobowych wyniósł 36,2%, a Niemiec w tym okresie 32,5%. Udział ubezpieczeń majątkowych w ubezpieczeniach non-life w analizowanych latach był stabilny i wyniósł 19,7% w 2015 r. Udział pozostałych segmentów ubezpieczeń non-life w składce tego działu wynosi poniżej 10,0% i nie uległ zasadniczym wahaniom.

Jednym ze wskaźników poziomu rozwoju rynku ubezpieczeniowego jest relacja składki przypisanej brutto przypadająca na jednego mieszkańca (per capita). Średni wskaźnik UE wyniósł 2 197 EUR, z tego na ubezpieczenia life przypadało 1 352 EUR, na

ubezpieczenia non-life – 845 EUR. W 2015 r. wskaźnik ten spośród krajów Unii Europejskiej był najwyższy w Finlandii i wyniósł 4 359 EUR (o 3,0% więcej niż przed rokiem), z tego na ubezpieczenia life przypadało 3 562 EUR (wzrost o 4,0%), na ubezpieczenia non-life – 797 EUR (spadek o 1,4%).

Polska znajduje się w gronie państw Unii Europejskiej, gdzie wskaźnik ten kształtuje się na niskim poziomie 329 EUR, łącznie dla działu I i II.

Miernikiem poziomu rozwoju rynku ubezpieczeniowego jest także relacja składki przypisanej brutto do produktu krajowego brutto (wskaźnik penetracji). Średni wskaźnik UE wyniósł 7,6%, z tego na ubezpieczenia life przypadało 4,7%, na ubezpieczenia non-life – 2,9%.

Najwyższy wskaźnik ogółem odnotowano również w Finlandii w wysokości 11,4%, tam też osiągnięto najwyższy wskaźnik w dziale life. Najbardziej zwiększyła się relacja składki do PKB w 2015 r. we Francji do 9,4% z 9,2% (o 0,2 p. proc.) oraz w Danii do 9,1% z 8,9% (o 0,2 p. proc.). Zanotowano spadek wskaźnika penetracji w takich krajach, jak Luksemburg (o 1,6 p. proc.), Belgia (o 0,4 p. proc.), Holandia (o 0,4 p. proc.) i Czechy (o 0,3 p. proc.)¹⁰.

¹⁰ Główny Urząd Statystyczny, Polski Rynek Ubezpieczeniowy, Warszawa 2016.

X Wnioski podsumowujące

Jak wynika z opracowanego raportu, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych mają coraz lepszą pozycję na rynku finansowym i ubezpieczeniowym, choć w ostatnich latach odnotowano nieznaczny spadek. Pomiędzy rokiem 2007 i 2012 T UW osiągnęły 27-procentowy wzrost udziału w rynku światowym. W kraju udział ten był jeszcze większy, bo wyniósł prawie 30 procent, stawiając Polskę na pierwszym miejscu wśród krajów rozwiniętych. W 2012 roku T UW SKOK po raz pierwszy znalazł się wśród 500 największych ubezpieczycieli wzajemnych na świecie. Rok później zajęło 4. pozycję w rankingu ICMIF najbardziej dynamicznie rozwijających się towarzystw. W roku 2017 ICMIF po raz kolejny umieścił na liście Global 500 należące do SKOK Ubezpieczenia T UW SKOK. Ubezpieczyciel przoduje również w polskich rankingach, takich jak tworzona przez Gazetę Bankową „Złota setka”. Ponadto, w ostatnim czasie widać coraz większy udział samorządów w sektorze ubezpieczeń wzajemnych. Wpłynęła na to m.in. zmiana przepisów, które weszły w życie w 2012 r. Istotnym jest, że zakładać T UW mogą również JST, które w ten sposób unikną procedury związanej z przetargiem publicznym.

W ostatniej dekadzie zainteresowanie usługami towarzystw ubezpieczeń jest zmienne. W okresie od 2007 do 2012 roku nastąpiło ożywienie na rynku. Nieznaczny spadek zainteresowania nastąpił w 2014 r., kiedy to wyniki finansowe w zakładach ubezpieczeń wypadły gorzej niż w roku poprzednim. Mimo utrzymującej się tendencji, w 2015 r. wzrosły aktywa na rynku finansowym. Procent, jaki stanowił w tym wzroście sektor ubezpieczeniowy był niewielki, gdyż tylko 8,1% wyniku rynku finansowego stanowiły aktywa zakładów ubezpieczeń. Spadek udziału sektora ubezpieczeniowego miał związek z działalnością Funduszy inwestycyjnych i Towarzystw Funduszy Inwestycyjnych. W odniesieniu do lokat towarzystw ubezpieczeniowych, jak wykazano w raporcie, w Polsce odnotowano spadek o 0,5 p. proc. w odniesieniu do roku poprzedniego. Wzrost natomiast nastąpił co do wartości lokat w dłużnych papierach wartościowych. Sami przedsiębiorcy krytycznie oceniają sytuację na rynku. Przeważająca większość z nich dostrzega bariery w swojej działalności. Wskazywane trudności dotyczą głównie kosztów zatrudnienia,

konkurencji na rynku, czy braku wykwalifikowanych pracowników. Problem z rynkiem pracowniczym narasta od 2014 r.

Atrakcyjniej prezentuje się europejski rynek ubezpieczeń wzajemnych – według raportu Global 500, w roku 2015 odnotowano wzrost o 0,5 p. procent. W skali światowej liderem dynamiki wzrostu jest jednak Ameryka Południowa, gdzie ubezpieczyciele wzajemni zanotowali blisko 25-procentowy skok zebranych składek. Obecnie coraz prężniej rozwija się, korzystający z wzorców europejskich, rynek azjatyckich ubezpieczeń wzajemnych – z Chinami na czele. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w rankingu ICMIF Global 500, gdzie, obok zakładów amerykańskich i japońskich, ubezpieczyciele z Państwa Środka zajmują czołowe miejsca.